

Крути: незгасна пам'ять і урок сьогодні

1-А клас 30 січня 2011 р.

Мета: ознайомити учнів із трагічними сторінками історії становлення незалежної Української держави, розширити світогляд дітей, виховувати патріотизм, почуття гордості за своїх земляків.

Обладнання: комп'ютер, слайдовий проектор, мультимедійна дошка, документальний відеофільм.

Перебіг заходу

1-й ведучий. Правильно кажуть: «Хто не знає свого минулого — не вартий свого майбутнього». І це дійсно правда, бо так само, як дерево тримається на землі своїм корінням, людина тримається на землі своїм минулим. Людина, яка не знає минулого,— як перекотиполо: куди вітер подме — туди воно й котиться; куди вітром прибіє — там і залишить своє насіння.

2-й ведучий. Саме тому ми повинні знати історію, що вмита кров'ю і сльозами. Однією з найтрагічніших її сторінок є бій під Крутами.

1-й учень

Впав на землю січневий мороз,

Срібним інеєм вкрилися віти.

Нас тут триста у Крутах лягло.

Всі твої, Україно, ми діти!

1-й ведучий. 20 січня 1918 року на перегонах Бахмач-Ніжин (під Крутами) останній резерв УНР — Допоміжній курінь студентів Січових Стрільців, стає до бою. 300 юнаків під орудою сотника Омельченка. По три набіє на душу. Проти 5000 муравйовських зарізяк.

2-й ведучий. Крути — залізнична станція між Бахмачем і Ніжином, біля якої 17 (30).01.1918 р. (на думку деяких дослідників — 16 (29).01.1918 р.) відбувся бій сотні Першої військової школи ім. Б. Хмельницького та сотні Помічного студентського куреня проти більшовицьких військ під командуванням П. Єгорова, що наступали на Київ. У кінці грудня 1917 р. уряд радянської Росії розпочав відкриту агресію проти Української Народної Республіки. У січні 1918 р. три більшовицькі армійські

групи під загальним командуванням М. Муравйова виступили на Київ. Водночас на українсько-більшовицький фронт у район Бахмача виїхав Помічний студентський курінь на чолі із сотником Омельченком, сформований зі студентів-добровольців Українського народного університету та Київського університету ім. Св. Володимира, учнів старших класів Кирило-Мефодіївської гімназії. 29.01.1918 р. бійці Студентського куреня, учні Військової школи й невеликий відділ Вільного Козацтва (усього близько 300 осіб) зайняли оборону обабіч залізничного полотна поблизу станції Крути (у напрямку до станції Пліски). Уранці 17 (30).01.1918 р. більшовицькі війська (5 тис. осіб), які склалися з петроградських і московських червоногвардійців та матросів Балтійського флоту, розпочали наступ.

1-й ведучий. Хто вони, ці юнаки, 300 безвусих студентів Українського народного університету? Чому саме вони опинилися там?

2-й ведучий

На вас, завзяті юнаки,
Що возлюбили Україну,
Кладу я кращії гадки,
Мою сподіванку єдину...

1-й учень. 1918 рік, 1 січня. До Брест-Литовська прибула українська делегація, яку очолював Всеволод Голубович. Перше засідання конференції за участю українських делегатів відбулося 6 січня. Тут українці заявили, що вони братимуть участь у переговорах, якщо до України буде приєднано Холмщину й Підляшшя, а у Східній Галичині, Буковині й Закарпатті проведено плебісцит. Проте ця умова не була прийнята. Питання про визнання України як самостійної держави стало предметом дискусії 10 січня. Троцький, який очолював делегацію петроградського уряду, запевнив конференцію, що «не бачить жодної перешкоди для участі української делегації в мирних переговорах», що вона виступає «як самостійна делегація і такою признає її російська делегація». А в цей час більшовицькі війська вже захопили велику частину Лівобережжя й почали оточувати Київ, а в самому місті більшовики готували повстання проти українського уряду. Вибухнуло воно 28 січня.

2-й учень

Історія — книга народів,
І кожен записаний в ній,
І ті, що жертовно, у згоді
Покрили під Крутами сніг.
Безвусії юні герої
Вступили в нерівний двобій,
Мов триста спартанців, собою
Закрили крутянський прохід.
А в Києві дзвони в тривозі
І київські лики святі —
За тих, хто в січневій морози
Вступили під Крутами в бій.

3-й учень. Український уряд, який до цього не звертав належної уваги на розбудову дисциплінованої військової сили, опинився у скрутному становищі. Справу ускладнювало також те, що українізовані полки втомилися воювати, а крім того, вони були деморалізовані через те, що потрапили під вплив більшовицької агітації.

Єдиною активною силою ще залишалась студентська молодь.

4-й учень. І повезли їх у холодних вагонах на станцію Крути. Після прибуття вони ще довго йшли пішки в лютий мороз. Нарешті пролунала команда ставати табором, братися за шанцевий інструмент і якомога надійніше закопуватися в землю. Увечері, коли хлопці, обливаючись липким потом, довбали замерзлу землю, кінна розвідка сповістила, що насувається ворожа сила, удесятеро чисельніша за нашу. Отже, бій почався вранці. І зелене наше військо, яке цілу ніч мерзло в земляних норах, почало боронити рідну землю. Вітер пробирав до кісток, а голі руки прикипали до металу.

5-й учень. А на сході червонівся пружечок неба. Згодом на горизонті з'явилися постаті вершників. Це були червоні козаки. Вони перебігали з однієї місцини на іншу, власне, й не перебігали, а мовби перекочувалися темними клубками над імистою рівниною з кривавими відблисками сонця. І здавалося б, яка може бути загроза в цих іграшкових постатях? А вони перебігали й перебігали, мовби

випробовуючи, чи міцні нерви в юнаків. І чийсь нерви таки не витримували — лунали постріли. У відповідь — густий шквал ворожих пострілів.

6-й учень. Постріли лунали, від берега до берега лунко репалася крига, і вбиті юнаки падали один за одним у білий сніг, який ставав вже не білим, а червоним і танув від гарячої юнацької крові. Так тривало годину, а може, і дві. Потім в атаку пішла муравйовська піхота. Лунали постріли. Передні більшовики падали, хто долілиць, хто на бік, хто навznak; хто відразу випускав зброю, а хто затискував у руці й падав разом із нею. А задні, сп'янілі від запаху пороху й крові, втоптували в землю тіла своїх товаришів і бігли вперед.

7-й учень. Та раптом із шансів почувся розкотистий стукіт максима. І більшовики кинулися врозтіч.

Ще мить — і перемога. Та саме цієї миті хтось розпачливо закричав: «Зрада! Хлопці, потяг відходить! Старшина кидає нас!» І хлопці, повернувшись спинами до ворога, щодуху побігли наздоганяти потяг зі старшиною. А червоні козаки перелітали через шанці, наздоганяли чорношинельних юнаків, стинали їм голови, рубали руки тим, хто здавався на ласку переможців. Не милували нікого, рубали всіх поспіль, наче опудала на плацу...

1-й учень

Юначе, гартуй свою волю,
Як прийде година й тобі,
Коли Бог покличе й Україна
Закрити крутянський рубіж.

1-й ведучий. Протягом п'яти годин українські підрозділи стримували атаки ворога. Проте незабаром, скориставшись кількаразовою перевагою в чисельності, наступаючі зім'яли оборону й почали оточувати українські частини. Розуміючи безвихідність свого становища та не бажаючи здаватись у полон ворогові, бійці Студентського куреня пішли в багнетну атаку й були майже всі знищені. 27 студентів і гімназистів (серед них — М. Божко-Божинський, М. Лизогуб, О. Попович, В. Шульгин, П. Кольченко, М. Ганькевич, Є. Тарнавський, А. Соколовський та ін.) були захоплені в полон. Перед стратою гімназист Г. Піпський

почав співати гімн «Ще не вмерла Україна...», який підхопили всі засуджені на смерть.

2-й ведучий. Після розстрілу більшовики не дозволили місцевим селянам поховати тіла загиблих. Декілька бійців, яким вдалося врятуватись, уночі розібрали залізничну колію і все-таки на кілька днів затримали наступ червоної гвардії.

1-й ведучий. Після звільнення території України від більшовиків, за розпорядженням українського уряду, 19.03.1918 року в Києві урочисто було поховано 28 полеглих у бою під Крутами. Бурхливий людський натовп заповнив усю площу біля Української Центральної Ради. Тут були найвищі посадові особи, духовництво і просто цікаві.

— Ідуть! Ідуть! — сказав хтось із натовпу.

На чолі процесії крокували київські студенти та гімназисти, за ними на дев'ятьох повозах везли вісімнадцять сіро-блакитних домовин, покритих чорними китайками, а позаду марширували Січові Стрільці.

— Як браво парадують! — захоплено вигукнув інший.

2-й учень. І майже ніхто не дивився на сіро-блакитні домовини. А хлопців уже не було. І більше ніколи не буде цих безвусих студентів, які віддали своє життя за незалежну Україну.

3-й учень

А в Києві дзвони в тривозі,
І київські старці сумні
За тих, хто в січневій морозі
Скропили крутянські сніги.
Ніхто з них не втік з поля бою,
Полягли усі як один,
А все ж перемогу собою
Лишили нащадкам в примір.

4-й учень

Відваги, завзяття і жертви,
Незламної волі зачин.
Життям поборолись до смерті
І смерть побороли із тим.
Ав Києві в січні — морози,
І дзвони замовкли сумні
За тих, хто зробили, що в змозі,
Скропили крутянські сніги.

1-й ведучий

Під Крутами там молоде юнацтво
На прю криваву з ворогами стало.
За Україну, славу, честь й багатство
Життя юнацьке своє там віддало.
Клянємось вам, ровесники-герої,
На вашу кров, на славно вічні Крути
Нам чину вашого і жертви пресвятої
Нігде, ніколи не забути!
Клянємось вам для оборони честі
Ваш заповіт аж до кінця сповнити,
Підняти прапор, вгору ген піднести
До ясних зір, у сонячні блакиті.
За наш народ, за край веселий гожий
Клянємось дружно у потребі стати.
Здобути правду поможи нам, Боже,
І нас благослови, Пречиста Мати.

2-й учень. Під час служби Божої співав студентський хор під керівництвом О. Кошиця. Траурну промову виголосив М. Грушевський. Загиблих було поховано з військовими почеснями на Аскольдовій горі в Києві.

2-й ведучий

На Аскольдовій могилі
Поховали їх —
Тридцять мучнів-українців
Славних, молодих...
На Аскольдовій могилі
Український цвіт! —
По кривавій по дорозі
Нам іти у світ.
На кого посміла знятись
Зрадницька рука?
Квітне сонце, грає вітер
І Дніпро-ріка...
На кого завзявся Каїн?
Боже, покарай!
Понад усе вони любили
Свій коханий край.
Вмерли в Новім Заповіті
З славою святих. —
На Аскольдовій Могилі
Поховали їх.

П. Тичина

3-й учень. У зв'язку з наближенням 90-ї річниці героїчного подвигу українських юнаків у бою під Крутами Президент України видав Укази «Про вшанування пам'яті Героїв Крут» та «Про відзначення 90-ї річниці подвигу Героїв Крут».

4-й учень. 29 січня 1992 р. Київ. Аскольдів цвинтар. Перший день офіційної державності національного синьо-жовтого прапора. Похмурий полудень. Тендітне полум'я свічок. Молебень пам'яті полеглих служать священники УАПЦ.

5-й учень. Упокій, Господи, душі цих палких патріотів, які віддали своє життя за нашу незалежну Україну.

А в небі ангельській хори,
І київські лики святих
Приймають безвусих героїв
Й ведуть до Творця на поклін.
Виспівують «Слава Героям!»
І Богу складають поклін.

6-й учень

Впав на землю січневий мороз,
Срібним інеєм вкрилися віти.
Нас тут триста у Крутах лягло.
Всі твої, Україно, ми діти!

СВІТЛИНИ

